

Gałamon, Tadeusz

Marcin z Łęczycy (1410-1474)

Notatki Płockie 42/2-171, 12-14

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARCIN Z ŁĘCZYCY (1410-1474)

*Ten kto nie szanuje i ceni swej przeszłości,
ten nie jest godzien szacunku terażniejszości,
ani ma prawo do przyszłości*
/Józef Piłsudski, Wilno 1922/

Wstęp

Stopniowa polityczna degradacja miasta Łęczycy, niegdyś stolicy księstwa, województwa, powiatu, a obecnie siedziby gminy, podsuwa myśl o przypomnieniu dawnych, świetnych czasów i sławnych ludzi.

Łęczycą i Ziemia Łęczycka wydała w ciągu minionych wieków wielu /ok. 100/ sławnych i zasłużonych ludzi w różnych dziedzinach życia i wiedzy, znanych nie tylko w kraju, ale i poza jego granicami. Niektórzy z nich nawet większą sławę zdobyli za granicą niż we własnym kraju.

Jedną z takich postaci był żyjący i działający w XV stuleciu Marcin z Łęczycy - piszący się z łacińska Martinus de Lancicia - matematyk, astronom, astrolog, filozof i lekarz¹.

Okres łęczycki

Nie jest znana dokładna data urodzenia Marcina z Łęczycy, ale z danych pośrednich przyjmuje się rok 1410. Rodzice jego musieli być bardzo zamożni, ale również bardzo świątliwi, gdyż zdecydowali się wystać syna na studia zagraniczne na Uniwersytet Karola w Pradze (zał. w 1348 r.), mimo, iż działała już Akademia Krakowska (zał. w 1364 r.).

Nauki początkowe pobierał zapewne w Szkole Kolegiackiej przy Archikolegiacie Tumskiej. Musiała to być znakomita szkoła, gdyż Marcin z Łęczycy nie tylko dał sobie radę na Uniwersytecie, ale ukończył go w terminie, przy sprawności nauczania ok. 25%, uzyskał wszystkie tytuły naukowe i godności uniwersyteckie.

Okres praski

Jak wielu zamożnych scholarów owej epoki, tak i Marcin z Łęczycy chciał zapewne odbyć studia na jednym ze sławnych uniwersytetów poza granicami swego kraju i ten to ówczesny, dość powszechnie praktykowany zwyczaj przywiódł go w 1427 r. do Pragi. O tym, że był bardzo zdolny i że w czasie studiów odznaczał się pilnością i gorliwie przykładał się do nauki, świadczą trzy jego rękopisy prac naukowych, jeszcze podczas studiów, jakie zachowały się z owego czasu.

Dwa pierwsze "Martini de Lancicia scholaris Commentarius super Oicreper" z 1428 r. i "Lectura super comptu philosophico" z 1429 r., są to prace naukowe o

Rys. mgr Cezary Żyndzo

niewielkiej objętości i mniejszym znaczeniu. Przerasta je natomiast rękopis trzeci, który jest sławny nie tylko ze względu na związek z samą osobą autora, lecz również ze względu na to, że pozwala na poznanie ówczesnych teorii i pojęć w dziedzinie astronomii, a także znaczenia i zadań tej dziedziny nauki. Rękopis ten, zatytułowany "Comptus de sphaera material" z 1430 r., zachował się jedynie w odpisie sporządzonym przez Stanisława z Gniezna /Stanislaus de Gniezna/, który w tym czasie przebywał na studiach w Uniwersytecie Karola w Pradze.

Marcin z Łęczycy rozpoczął karierę naukową w 1432 r., kiedy uzyskał stopień bakałarza (łac. baccalaureus). Był to najniższy stopień naukowy nadawany od XIII w. przez wszystkie uniwersytety europejskie, a obecnie przez uniwersytety anglosaskie (ang. Bachelor of Arts; Bachelor of Science), odpowiadający w przybliżeniu tytułowi magistra. Następnie rozpoczął wykłady w Kolegium Nazareńskim, potem - zapewne jako pomocniczy pracownik nauki - początkowo na jednym, a

Ostatnia strona kopii rękopisu Marcina z Łęczycy pt. "Comptus de sphaera materiali" z adnotacją, że kopię sporządził w 1430 r. Stanisław z Gniezna. Fot. Biblioteka Uniwersytecka w Pradze

następnie na kilku wydziałach Uniwersytetu. Te rozliczne zajęcia dydaktyczne były najprawdopodobniej przyczyną tego, że do dalszych etapów kariery naukowej przystąpił w okresie późniejszym.

28 kwietnia 1443 r.² Marcin z Łęczycy uzyskał stopień naukowy magistra sztuk wyzwolonych (łac. magister in artibus), który jest w przybliżeniu odpowiednikiem dzisiejszego stopnia naukowego doktora. Wkrótce potem rozpoczął zajęcia dydaktyczne już jako profesor na katedrze uniwersyteckiej.

17 kwietnia 1445 r., profesor Marcin z Łęczycy został wybrany dziekanem Wydziału Sztuk Wyzwolonych³. Kadencja dziekana trwała w tym czasie rok. Jako dziekan, Marcin z Łęczycy przewodniczył posiedzeniom Rady Wydziału i wielu egzaminom magisterskim i bywał również egzaminatorem. Księga Czynności Dziekana, pisana oczywiście odręcznie po łacinie (została w 1832 r. wydrukowana), podaje dni, miesiące i lata oraz nazwiska tych licznych magistrantów.

Nie zachowała się Księga Czynności Rektora (może nigdy nie była prowadzona?), ale z danych pośrednich wynika, że na lata 1455-1456, Marcin z Łęczycy został wybrany rektorem Uniwersytetu Karola w Pradze. Był jeszcze rektorem dnia 13 kwietnia 1456 r.,⁴ gdyż w tym dniu uczestniczył w egzaminie magisterskim i wygłosił orację na cześć nowego magistra zachęcającą się od słów: "Reverende magister!".

Z tego okresu pochodzi dalsza z jego zachowanych prac, dostarczająca na świadectwa, że jej autor, jako nieodrodne dziecko swej epoki, łączył astronomię z

praktykami astrologicznymi, wierząc, że położenie gwiazd pozostaje w ścisłym związku z losem ludzi. Świadectwem tym jest "Prognosticatia", horoskop opracowany przez Marcina z Łęczycy w 1455 r. dla najznakomitszego ówczesnego wielmoży czeskiego Olbrzycha z Rožmberku (1403-1462).

W 1464 r. wynikł ostry spór między duchowieństwem a uczonymi Uniwersytetu Karola w Pradze o "de quantitate intervalli", czyli co do tego, ile tygodni ma w owym roku liczyć okres od ubiegłych świąt Bożego Narodzenia aż do ostatnich, czyli do końca mięsopustu. Pierwsi twierdzili, że okres ten ma trwać sześć, drudzy zaś, że powinien wynosić siedem tygodni. Na specjalnej naradzie zwołanej w tej sprawie przez rektora Uniwersytetu, autorytet Marcina z Łęczycy przeważył szalę za tym drugim poglądem. W opisach związanych z rozstrzygnięciem tej sprawy, Marcin z Łęczycy został nazwany "astronomus senior".

Jest to jednocześnie ostatnia wiadomość w Czechach o Marcinie z Łęczycy. Od tej chwili brak jest jakichkolwiek wiadomości o jego działalności, a ponieważ w tym czasie panowała w Pradze morowa zaraza (dżuma), wysunięto hipotezę, że Marcin z Łęczycy zmarł w Pradze⁵. Na szczęście ta hipoteza okazała się fałszywa⁶.

Wydaje się, że wkrótce po zakończeniu kadencji rektora, Marcin z Łęczycy rozpoczął studia lekarskie, zakończone uzyskaniem stopnia naukowego doktora medycyny.

Należy również podkreślić, że Marcin z Łęczycy położył duże zasługi w dziedzinie niesienia pomocy młodzieży polskiej studiującej na Uniwersytecie Karola w Pradze. Był on m.in. mistrzem i opiekunem naukowym Stanisława z Gniezna przyszłego profesora i dziekana Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze oraz Marcina (Króla) i Żurawicy matematyka, astronomia i lekarza, późniejszego profesora Akademii Krakowskiej.

Okres poznański

Prawdopodobnie u schyłku życia, Marcin z Łęczycy, po ok. 37 latach pobytu w Pradze, powrócił do Polski i objął stanowisko lekarza Kapituły Katedralnej Poznańskiej. Na posiedzeniu Kapituły Generalnej w dniu 1 lipca 1473 r.,⁷ Marcin z Łęczycy "miał sobie przyznaną placę równającą się dochodom jednego kanonika"⁸. Jest to jedyna wzmianka o Marcinie z Łęczycy znaleziona w aktach kapitulnych w Poznaniu.

Marcin z Łęczycy zmarł w 1474 r. w Poznaniu i tam został pochowany.

Uwagi końcowe

W ciągu prawie 525 lat, jakie upłynęły od daty śmierci Marcina z Łęczycy, miasto Łęczycza nie zdobyła się na uhonorowanie swojego najstawniejszego syna, w ciągu 14 wieków swego istnienia.

Propozycje nazwania ulicy w Łęczycy, zmiana patrona Liceum Ogólnokształcącego w Łęczycy, czy nadanie Szpitalowi Miejskiemu w Łęczycy imienia Marcina z Łęczycy, nie znalazły uznania. Jest rzeczą kurio-

zalną, że władze m. Łęczycy, dyrekcja Liceum, czy dyrekcja Zespołu Opieki Zdrowotnej nie dały się przekonać z przyczyn nie do końca zrozumiałych. Czy to tylko brak patriotyzmu lokalnego?

Podziękowania

Autor wyraża swoją głęboką wdzięczność: Jego Magnificencji prof. PhDr. Janowi Havrankowi, CSc. Rektorowi Uniwersytetu Karola w Pradze, Jego Ekscelencji ks. abp. dr. Jerzemu Stobie, b. Ordynariuszowi Archidiecezji Poznańskiej, za życzliwość i pomoc w uzyskaniu kserokopii dokumentów.

PRZYPISY

¹ T. Gałamon, *Marcin z Łęczycy*, "Ziemia Łęczycka" 1993, nr 4/672, s.7.

² Liber decanorum Facultatis philosophicae Universitatis Pragensis at anno Christi 1367 usque ad annum 1585. Tomus I/pars I. Pragae 1832, 8-79 (kserokopia w zbiorach autora).

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ I. Honl, J. Pudr, *Polski matematyk i astronom na*

Uniwersytecie w Pradze, "Przegląd Geodezyjny" 1960, R. XVI, z. 12, s. 461-462.

⁶ A. Lutyński, Pismo Archiwum Archidiecezji Poznańskiej (w zbiorach autora).

⁷ Tamże.

⁸ S. Kościński, *Z Łęczycy Marcin. Słownik lekarzów polskich*. Warszawa 1888, nakład autora, s. 288.

Komunikat sekretariatu Seminarium Doktoranckiego przy Towarzystwie Naukowym Płockim

W dniu 18 czerwca 1997 r. o godz. 11.00 w sali nr 1 na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Krakowskie Przedmieście 3, odbyła się publiczna obrona rozprawy doktorskiej mgr. Stanisława Kunikowskiego - kustosa Muzeum we Włocławku, sekretarza generalnego Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Mgr Stanisław Kunikowski obronił pracę na temat: "Rola i funkcje towarzystw naukowych ogólnych w Polsce", uzyskując tytuł doktora nauk politycznych. Promotorem był prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz z Uniwersytetu Warszawskiego a recenzentami: prof. Mirosław Krajewski z Wyższej Szkoły Pracy Socjalnej we Włocławku i prof. dr hab. Bronisław Gołębiowski z Uniwersytetu Warszawskiego. Komisji przewodniczyła dr hab. Barbara Rysz-Kowalska Dyrektor Instytutu Polityki Społecznej Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.

25 czerwca br. Rada Wydziału zatwierdziła przyznanie stopnia doktora nauk politycznych panu mgr. Stanisławowi Kunikowskiemu.

Sekretarz Seminarium Doktoranckiego

mgr Kazimierz Urbański